

JÄRJESTÖKENTÄN ARVIO: VÄKIVALTAAN KOKENEIDEN NAISTEN JA TYTTÖJEN TARVETTA PITKÄKESTOISEEN TUKEEN EI TUNNISTETA, PALVELUT OVAT SIRPALEISIA EIKÄ PALVELUJEN JÄRJESTÄMISTÄ RESURSSOIDA

JÄRJESTÖKENTÄN ARVIO: VÄKIVALTAAN KOKENEIDEN NAISTEN JA TYTTÖJEN TARVETTA PITKÄKESTOISEEN TUKEEN EI TUNNISTETA, PALVELUT OVAT SIRPALEISIA EIKÄ PALVELUJEN JÄRJESTÄMISTÄ RESURSSOIDA

Kyselyn tausta

Oikeus nauttia korkeimmasta saavutettavissa olevasta fyysisestä ja psyykkisestä terveydestä on ihmisoikeus.¹ Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä, eli ns. TSS-oikeuksia koskevan sopimuksen 12. artikla velvoittaa sopimusvaltiot tunnustamaan jokaiselle kuuluvan oikeuden nauttia korkeimmasta saavutettavissa olevasta ruumiin- ja mielenterveydestä, muttei määrittele sitä, miten palvelut tulee järjestää.

Istanbulin sopimuksen toimeenpanoa valvova asiantuntijaryhmä GREVIO² on huomauttanut, että selviytyäkseen kokemuksestaan väkivallan uhrin tarvitsevat kokonaisvaltaista ja myös pitkäkestoista tukea. GREVIO painottaa, että väkivallan uhreille tukipalveluita tarjoavat järjestöt ovat keskeinen osa pysyviä väkivallan ehkäisyn rakenteita ja edellyttää, että pääosin järjestöjen tarjoamat erityispalvelut tulee varmistaa uhrien selviytymisen tukemiseksi, huomioiden myös pitkäkestoisen tuen tarpeen. Istanbulin sopimuksen järjestyksessään toinen toimeenpanosuunnitelma julkaistiin 8.3.2022.³

GREVIO:n maavierailulla järjestöt kertoivat, että väkivaltaa kokeneille tytöille ja naisille Suomessa ei ole tarjolla systemaattista pitkäkestoista tukea tai sen saaminen on sattumanvaraista. Saman asian ovat tuoneet esille myös tutkijat eri väkivaltailmiöiden yhteydessä (erit. seksuaaliväkivalta, eron jälkeinen vaino, ihmiskauppa, pitkään jatkunut parisuhdeväkivalta).

Pitkäaikaisen tuen tarpeen voivat synnyttää päihde- ja mielenterveysongelmat, nuori ikä, vanhuus, suomen kielen heikko osaaminen, moniperustainen syrjintä, aiemmat väkivaltakokemukset (ml. ylisukupolvisuus), paperittomuus, muut oleskelulupaun liittyvät stressitekijät ja muut elämäntilannetta kuormittavat tilanteet.⁴

¹ Ihmisoikeusjulistuksen artikla 25.

² <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/grevio>

³ <https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/istanbulin-sopimus-velvoittaa-toimimaan-naisiin-kohdistuvan-vaikivallan-torjumiseksi-ja-sukupuolten-tasa-arvon-edistamiseksi>

⁴ Lista ei ole kattava tai tyhjentävä. Pitkäkestoisen tuen tarve on arvioitava arvioitava yksilöllisesti, ja otettava huomioon myös tuen oikea-aikaisuus ja esimerkiksi risteävät, haavoittuvuutta aiheuttavat elementit.

Amnestyn koordinoiman *Joku raja!*–työvaliokunnan⁵ verkkokokouksessa 19.4.2022 aiheena oli pitkäkestoisesta tuen tarve väkivaltaa kokeneille naisille. Alustajat⁶ kertoivat, mitä tutkimukset ja käytännön työstä saadut havainnot kertovat pitkäkestoisesta tuen tarpeesta, naiseen kohdistuvan väkivallan kontekstissa.

Kokouksen aikana kävi ilmi, ettei järjestötoimijoilla ole yhteistä näkemystä siitä, mitä pitkäjänteisellä tuella tarkoitetaan, mitä puutteita siinä nähdään ja miten tätä palvelumuotoa tulisi kehittää. Kokouksessa käydyn keskustelun perusteella seksuaaliväkivaltaa kokeneille on joissakin järjestöissä tarjolla tukimuotoja, joiden pituutta rahoittaja (vielä tällä hetkellä STEA⁷), ei rajoita. Muiden väkivallan muotojen synnyttämää, järjestöjen palveluiden piirissä olevien tarvetta pidempikestoiseen tukeen rahoittaja ei tunnista, keskustelussa todettiin.

Jotta ymmärryksemme tematiikan osalta syvenisi, Amnestyn Suomen osasto toteutti lyhyen kyselyn aiheesta.

Metodi ja aineisto

Kysely toteutettiin anonyyminä Microsoftin Forms -lomakkeella. Linkki kyselyyn lähetettiin *Joku raja!*–työvaliokunnan sähköpostilistalla oleville henkilöille ja tahoille. Eri järjestöjä ja tahoja on listalla edustettuna noin kaksikymmentä, viidestä järjestöstä on useita vastaanottajia. Vastausmahdollisuus avattiin myös *Naiseen kohdistuvan ja perheväkivallan toimikunnan* alaisuudessa toimivan järjestötyöryhmän jäsenille. Vastausaikaa oli kaksi viikkoa.

Vastausmahdollisuutta ei rajattu tai kontrolloitu, joten samasta järjestöstä voi olla useita vastaajia. Vastauksia saatiin yhteensä 25.

Kysymyksiä oli neljä:

1. Mitä tahoja vastaaja edustaa (monivalinta)
2. Onko pitkäkestoisesta tuen puute — tai selviytymisvaiheen tuen puute — todellinen ongelma väkivaltaa kokeneille naisille ja tytöille Suomessa? Mikä on pitkäkestoisesta tuen tilanne Suomessa? (avokysymys)
3. Mitä sinun mielestäsi/ järjestösi/edustamasi tahon mielestä pitkäkestoinen tuki on tai voisi olla? (monivalinta)
4. Pitkäkestoisesta / selviytymisvaiheen tuen tehostamiseksi Suomessa tarvitaan... (monivalinta)

Monivalintakysymyksiin sisältyi avovastausmahdollisuus.

⁵ Amnestyn *Joku raja!*–työvaliokunta on kansalaisyhteiskunnan toimijoista koostuva verkosto, joka perustettiin vuonna 2004. Mukana on järjestöjä, hankkeita, tahoja, tutkijoita ja aktivisteja eri puolilta Suomea. Mukana on myös kattojärjestöjä. Työvaliokunnan toimijat ovat profiloiltaan erilaisia, mutta samaa mieltä yhdestä asiasta: naiseen kohdistuva väkivalta on ihmisoikeusloukkaus jonka torjuminen on valtion vastuulla. Työvaliokunnan tavoite on edistää yhdessä toimia, joilla naiseen kohdistuvan väkivallan vastainen politiikka tehostuu. Saatavilla olevaa pitkäkestoista tukea kartoittavan kyselyn toteuttaminen on yksi tätä tavoitetta edistävä toimenpide.

⁶ Alustajat: **Helsingin Seri-tukikeskuksen vastuulääkäri, hankejohtaja Riina Korjamo:** Seri-tukikeskusten asiakkaiden kokemuksia kartoittaneen rekisteri- ja kyselytutkimuksen tuloksia. Tuloksista käy ilmi, että vaikka asiakkaat olivat tyytyväisiä saamaansa palveluun Seri-keskuksissa osa vastaajista olisi toivonut mm. parempaa jatkohoitoon pääsyä, pidempää tuen kestoa ja lähipalveluita. **Ensi- ja turvakotien liiton perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön asiantuntija, VTL Riina Karjalainen** kertoo Ensi- ja turvakotien liitossa 2019 tehdystä verkkokyselystä, jossa selvitettiin lähisuhdeväkivallasta selviytymistä ja siitä toipumista. Kyselyyn vastanneiden mukaan väkivallasta eroon pääsy on kokijalle usein pitkä tie, jossa riittävän tukeva ja pitkäaikainen apu voi olla ensiarvoisen tärkeää. **Nollalinjan yksikönjohtaja KM Päivi Sinkkonen Settlementti Tampere ry:stä** kertoo Nollalinjaan tulevista soittoista ja niiden kautta välittyvästä tuen tarpeesta. Erityisesti seksuaaliväkivaltaa kokeneiden kohdalla huomattavan pitkät oikeusprosessit lisäävät pitkäkestoisesta tuen tarvetta.

⁷ <https://www.stea.fi>

Kyselyn tulokset

Tulokset esitellään kysymysjärjestyksessä 1, 3, 4 ja 2.

Kysymyksen 2 vastaukset esitellään viimeisenä, koska avovastaukset ovat kyselyn merkittävin anti.

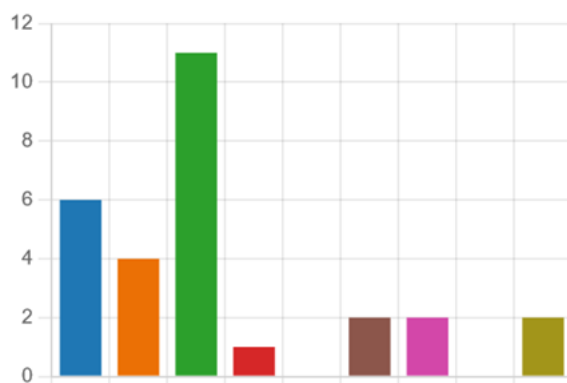
Vastaajien edustamat tahot

Vastaajista suurin osa edustaa järjestökenttää. Kolme vastaajaa oli rastittaneet useamman kuin yhden vaihtoehdon.

1. Vastaaja edustaa

Lisätietoja

● järjestöä, jonka perustyönä on v...	6
● järjestöä, jonka perustyö on palv...	4
● järjestöä, jonka perustyötä sekä ...	11
● verkostoa	1
● tahoa	0
● viranomaista	2
● olen tutkija	2
● olen viranhaltija	0
● Muu	2

Vastaajan näkemys pitkäkestoisen tuen olemassaolevista muodoista

Selvästi suurin osa vastaajista katsoi, ettei pitkäkestoista tukea hoitopolkumuotoisena suunnitelmalla ole tarjolla kansallisesti tai suunnitellusti. Avovastauksissa tuotiin esille osin kysymyksen 2 vastausten kanssa päällekkäisiä näkemyksiä.

Näkemyserot tulivat kuitenkin vastauksissa näkyville. Joidenkin vastaajien mielestä pitkäkestoista tukea on tarjolla, ja se on toimivaa. Avovastauksissa tuotiin esille, että Seri-tukikeskukset ohjaavat seksuaaliväkivallan uhrit eteenpäin ja jatkotukea on tarjolla esimerkiksi järjestöillä⁸ ja psykiatrian palveluissa. Vastauksissa tuotiin esille myös se, että uudelleen kriisiavun piiriin hakeutuminen on mahdollista, jos tuen tarve jatkuu.

Pitkäkestoista tukea tarjoaviksi luokiteltiin vastauksissa myös koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto, työterveys, seurakunnat ym. Vastauksissa tuotiin esille, että edellä mainittujen tahojen tarjoama tukea ei ole mahdollista toteuttaa pitkäkestoisena ja ammattilaisten perehtyneisyys väkivallan aiheuttamiin moninlaisiin seurauksiin on vaihtelevaa.

Avovastauksissa pitkäkestoinen tuki määriteltiin yli vuoden mittaiseksi prosessiksi, joka toteutuisi esimerkiksi harvafrekventtisenä kannatteluna (kymmenen tapaamista ripoteltuna jopa vuoden ajalle),

⁸STEA:n poikkeusluvalla keskimäärin kymmenen yksilötapaamista seksuaaliväkivallan uhreille, järjestöillä on erilaista ryhmätoimintaa joka saattaa tarjota pitkäkestoista tukea ja rikosprosessiin lähtevillä on mahdollisuus vapaaehtoiseen tukihenkilöön)

jota järjestötoimijat voivat tarvittaessa tarjota. Toisissa vastauksissa painotettiin, ettei pitkäkestoisen tuen tarkkarajainen ajallinen määrittely saa olla keskeinen kriteeri, vaan väkivaltaa kokeneen tarpeen tunnistaminen ja siihen vastaaminen. Joillakin toimintakyvyn palautuminen, uusien selviytymiskeinojen opetteleminen ja omanarvontunnon vahvistuminen saattavat olla prosesseja, joiden mittaaminen ajallisesti ei ole hyödyllistä. Parempana mittarina pidettiin esimerkiksi kestäviä muutoksia, väkivaltaa kokeneen itse asettamien tavoitteiden saavuttamista jne.

Monivalintavastaukset kertoivat siitä, onko pitkäkestoista tukea saatavilla (on/ei) ja miten sitä on/ei ole järjestetty. Avovastauksissa oli mahdollista tarkentaa, mitä tuki voisi olla. Järjestöt ovat valmiita kehittämään ammatillista, yksilöille ja perheille tarjottavaa henkilökohtaista, pitkäjänteistä ja monimuotoista tukea, ryhmätoimintaa ja vapaaehtoista tukihenkilötoimintaa (muun muassa) ja muita, uusia toiminnan muotoja vastaamaan pitkäkestoisen tuen tarpeeseen. Vastauksissa todettiin, että järjestöjen kehittämis-työ ja pitkäkestoisen tuen toteuttaminen sitoo muun muassa henkilöstöresursseja, ja se olisi huomioitava järjestöjen rahoituksessa.

Mitä sinun mielestäsi/ järjestösi/edustamasi tahon mielestä pitkäkestoisen tuen tuki on tai voisi olla?

- Pitkäkestoista tukea on, se on ketjumuotoista ja toimivaa. Ihmisille, jotka ovat valmiita ottamaan tukea vastaan pitkään/ pitkän ajan kuluttua akuutin väkivaltauhan loppumisesta, sitä on tarjolla (7)
- Pitkäkestoista tukea on tarjolla tiettyjen tahojen / järjestöjen antamana STEA:n poikkeusluvalla, muttei suunnitellusti (10)
- Pitkäkestoista tukea ei hoitopolkumuotoisena suunnitelmalla ole tarjolla kansallisesti (17)
- Pitkäkestoista tukea ei ole, koska tuen tarvetta ei tunnisteta (8)
- Muu (avovastausmahdollisuus) (8)

3. Mitä sinun mielestäsi / järjestösi / edustamasi tahon mielestä pitkäkestoisen tuen tuki on tai voisi olla?

Lisätietoja

● Pitkäkestoista tukea on, se on k...	7
● Pitkäkestoista tukea on tarjolla t...	10
● Pitkäkestoista tukea ei hoitopol...	17
● Pitkäkestoista tukea ei ole, kosk...	8
● Muu	8

Vastaajien näkemys siitä, mitä pitkäkestoisen/ selviytymisvaiheen tuen tehostamiseksi tarvitaan

Kysymyksen esimerkit on poimittu *Joku raja!*-työvaliokunnan keskustelusta (22.4.2022) ja sen jälkeen saaduista sähköposteista. Kysymyksen tavoitteena oli kartoittaa, millaisia näkemyksiä erityisesti järjestökentällä on siitä, miten pitkäkestoisia tukimuotoja tulisi kehittää, mitkä olisivat keskeiset toimijat ja millä taholla on vastaajien näkemyksen mukaan vastuu tämän tukimuodon kehittämisestä ja toteuttamisesta.

Vastaukset heijastavat edelliseen kysymykseen saatuja avovastauksia. Yksikään vastaajista ei pitänyt tuen systematisoimista tarpeettomana. Suurin osa pitää hyvinvointialueiden roolia keskeisenä, niin perusterveydenhuollon, sosiaalitoimen (jne) ja järjestöjen yhteistyön kehittämisessä. Suurin osa, 22 vastaajaa, katsoo että hyvinvointialueiden on turvattava järjestöjen rahoituksen jatkuvuus ja mahdollistettava rahoituksen tasokorotuksella pitkäkestoisen tuen muotojen kehittäminen ja toteuttaminen. Lähes yhtä moni piti tarpeellisenä, että säädetään laki, joka varmistaa pitkäkestoisen, saavutettavan, monimuotoisen ja oikea-aikaisen tuen kaikille väkivaltaa kokeneille.

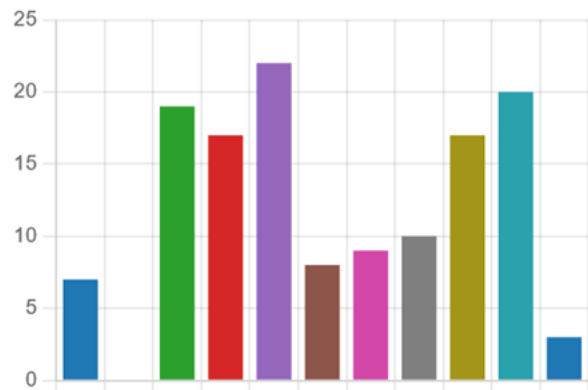
Järjestöjen rahoituksessa pitkäkestoisen tukipalvelun synnyttämien kulujen huomiointi, yksilötapaamisten rajoituksista luopuminen ja palvelun luonnetta vastaava tavoitteen asettelu sai vastaajilta kannatusta.

Eri toteutusmuodot — pitkäkestoinen tuki nivottuna Marak-toimintaan, tukihenkilö- ja vertaisryhmätoiminnan kehittäminen vastaamaan tuen tarpeeseen, palvelusetelien hyödyntäminen — saivat vastaajilta suht tasaisesti puoltaa.

Pitkäkestoisen / selviytymisvaiheen tuen tehostamiseksi Suomessa tarvitaan

- *Marak-työryhmien hyödyntämistä pitkäkestoisen tukipolun rakentamiseksi tarpeen vaatiessa. (7)*
- *Pitkäkestoisen tuen systematisoiminen ei ole tarpeen, nykyiset palvelut mahdollistavat myös pitkään jatkuvan ja monimuotoisen tukemisen. Tuen tarpeet vaihtelevat suuresti. Ratkaisu on saattaen ohjaaminen eri palvelujen piiriin ja eri tahojen ymmärryksen lisääminen väkivallan aiheuttamasta traumasta (koulutus ym). (0)*
- *Eri tahojen (esim perusterveydenhuollon palvelut ja järjestöt) yhteistyön kehittäminen. Tässä hyvinvointialueet ovat tärkeässä roolissa. (19)*
- *Rahoitusta spesifisti tämän tukimuodon kehittämiseksi. Rahoitus on kanavoitava järjestöille. Pidemmät asiakassuhteet sitovat henkilöstöä ja vaativat kouluttautumista, kehittämistyötä ja seurantaa. Rahoituksen myöntöperusteissa on luovuttava jäykistä reunaehdoista (kuten viiden kerran avopalvelutapaamiset ym). Tavoitteeksi on asetettava se, että tukea järjestävä taho tuottaa toipumisen vaatimaa tukea, sekä akuutissa tilanteessa että silloin, kun toipuminen vaatii selviytymisvaiheen tukea pidempään. (17)*
- *Hyvinvointialueiden on turvattava järjestöjen rahoituksen jatkuvuus ja mahdollistettava rahoituksen tasokorotuksella pitkäkestoisen tuen muotojen kehittäminen ja toteuttaminen. (22)*
- *Valtakunnallisen tukihenkilötoiminnan kehittäminen siten, että se mahdollistaa pitkäkestoisen rinnalla kulkemisen. (8)*
- *Vertaisryhmätoiminnan kehittäminen niin, että se mahdollistaa pitkäkestoisen vertaistuen eri elämänvaiheissa. (9)*
- *Palvelusetelien kautta pitkäkestoisen tuen kanavoiminen niille, jotka tahtovat ja hyötyvät esim psykoterapeuttisesta lyhytkestoisesta tuesta (Palse mahdollistaa 10-25 psyter tapaamista). (10)*
- *Pitkäkestoisen tuen valtakunnallisen mallin luomiseksi tarvitaan tutkimusta siitä, millainen tuki on väkivaltapalvelujen asiakkaan näkökulmasta toivotuinta/ hyödyllisintä. Myös tukimallien pilotointi ja seuranta on tärkeää. (17)*
- *Tarvitaan lainsäädäntö, joka varmistaa pitkäkestoisen, saavutettavan, monimuotoisen ja oikea-aikaisen tuen kaikille väkivaltaa kokeneille. Mallina turvakotilainsäädäntö tai ihmiskaupan uhrien tuen kehittäminen. (20)*

● Marak-työryhmien hyödyntämis...	7
● Pitkäkestoisen tuen systematisoi...	0
● Eri tahojen (esim perusterveyde...	19
● Rahoitusta spesifisti tämän tuki...	17
● Hyvinvointialueiden on turvatta...	22
● Valtakunnallisen tukihenkilötoim...	8
● Vertaisryhmätoiminnan kehittä...	9
● Palvelusetelien kautta pitkäkest...	10
● Pitkäkestoisen tuen valtakunnall...	17
● Tarvitaan lainsäädäntö, joka var...	20
● Muu	3

Vastaajien näkemys pitkäkestoisen tuen — tai selviytymisvaiheen tuen — tilanteesta ja tämän tukimuodon merkityksestä

Avovastaukset muodostavat tämän selvityksen merkittävimmän annin. Kysymykseen ”Onko pitkäkestoisen tuen puute — tai selviytymisvaiheen tuen puute — todellinen ongelma väkivaltaa kokeneille naisille ja tytöille Suomessa? Mikä on pitkäkestoisen tuen tilanne Suomessa?” vastanneita oli 22. Vastaukset olivat perusteellisia, jäsenneltyjä ja useiden kappaleiden mittaisia. Vain kaksi vastausta käsitti alle neljä virkettä.

Avovastaukset voidaan luokitella karkeasti kolmeen pääluokkaan:

1. Vastaaja katsoo, että pitkäkestoista tukea on saatavilla, mutta se on pirstaloitunutta, laadultaan ja saavutettavuudeltaan epätasaista.
2. Vastaajan näkemys on, että pitkäkestoista ja selviytymisvaiheen tukea on saatavilla riittävässä määrin, mutta kehittämistyötä ja systematisointia tarvitaan.
3. Vastaaja pitää pitkäkestoisen tuen saatavuutta riittämättömänä ja tilannetta hälyttävänä

Luokka 1: Väkivaltaa kokeneiden naisten ja tyttöjen pitkäkestoinen tuki on pirstaloitunutta, laadultaan ja saavutettavuudeltaan epätasaista. (9 vastausta)

Vastauksissa tuotiin esille, että pitkäaikaista tukea on tarjolla, mutta se vaihtelee suuresti uhrin/uhrien asuinpaikkakunnan suhteen, koska eri paikkakunnilla saatavilla olevissa palveluissa on suuria eroja. Kyselyyn vastanneiden mukaan tuen järjestämisen tavat vaihtelevat jopa saman kaupungin sisällä, eikä vastuita niiden järjestämisestä ole riittäväällä tavalla määritetty. Asiakkailta on vaikeuksia saada tuekseen esim. viranomaista, joka koordinoisi ja auttaisi tuen suunnittelussa, ja jolla olisi päätösvaltaa sen suunnittelussa. Vastauksissa mainittiin STEA:n poikkeuslupamenettely, jolloin järjestö voi tarjota ”suhteellisen”⁹ pitkäkestoista tukea. Eroja syntyy myös sen suhteen, miten palveluista on tiedotettu ja miten palvelujen merkityksiä ja mahdollisuuksia on avattu. Tuen vastaanottaminen voi edellyttää esimerkiksi vammaisten naisten ja tyttöjen kohdalla vammasta aiheutuvaa palvelutarvetta. Saatavuusongelma vaikapa viittomakielen tulkkauksen suhteen voi vaikeuttaa tuen vastaanottoa ja käyttöä.

⁹ Lainausmerkit vastaajan.

Saatavuusongelma nostettiin esille myös psykoterapian suhteen. Psykoterapeuttipula on vakava ja psykoterapiaan ohjaavat julkiset palvelut ruuhkautuneita. Kelan kuntoutuspsykoterapian omavastuuosuus on joillekin merkittävä taloudellinen este. Vastauksissa todettiin, että kaikille psykoterapia ei myöskään sovellu. Pidemmän aikavälin tuen tarve voi liittyä käytännöllisiin, arkisiin kysymyksiin.

Avovastauksista poimittuja lainauksia:

"Pitkäkestoisen tuen riittävyys tai puute riippuu varmasti siitä, millaista väkivaltaa nainen on kokenut ja miten pitkään."

"Väkivallan uhrit eivät myöskään välttämättä löydä avun piiriin, eikä heitä osata sinne ohjata muista palveluista."

"Eli tarvitsemme valtakunnallista laadunvarmistusta, jossa tuen kesto ja sisällöt eivät vaihtelisi sattumanvaraisesti."

Luokka 2: Pitkäkestoista ja selviytymisvaiheen tukea on saatavilla riittävässä määrin, mutta kehittämistyötä ja systematisointia tarvitaan. (3 vastausta)

Vastauksissa, joissa katsottiin pitkäkestoista tukea olevan saatavilla riittävässä määrin, painotettiin tarvelähtöisyyttä kriteerinä. Vastaajat kuitenkin nostivat esille myös määrittelyongelman: miten väkivaltaa kokeneen pitkäaikainen apu pitäisi kehystää? Ajallisesti, esimerkiksi yli vuoden kestäväksi tukimuodoksi, joka toimii "yhden luukun periaattella" erilaisten haasteiden ilmaantuessa, vai prosessiksi, jossa asiakkaan erityinen haavoittuvuus tai palvelutarpeet voivat jatkua vuodesta viiteen vuoteen tai läpi elämän? Miten jälkimmäisessä tapauksessa tukimuoto olisi mallinnettavissa — ja kenellä olisi vastuu tuen jatkuvuudesta ja toteutuksesta? Vaikka järjestöjen tarjoama tukihenkilötoiminta voisi olla kehitettävissä pitkäkestoisen tuen yhdeksi muodoksi, se edellyttää hyvin suunniteltua rakennetta jolla täytyy olla etukäteen määritelty kesto.¹⁰

Avovastauksista poimittuja lainauksia:

"Tavanomaista pitkäkestoisempaa tukea tarjotaan silloin, kun siitä arvioidaan olevan merkittävää hyötyä."

"Pitkäkestoista ja selviytymisvaiheen tukea on saatavilla riittävässä määrin, mutta kehittämistyötä ja systematisointia tarvitaan."

Luokka 3: Pitkäkestoista tukea väkivaltaa kokeneille naisille ja tytöille ei ole tarjolla riittävästi, tilanne on hälyttävä (10 vastausta)

Tässä luokassa vastaajat toivat selvästi esille näkemyksensä: pitkäkestoista tukea ei ole lainkaan riittävästi saatavilla. Tilannetta kuvattiin useissa vastauksissa hälyttäväksi tai katastrofaaliseksi. Joidenkin vastausten mukaan edes systemaattista, akuutimpaa tukea väkivaltakokemuksesta selviämiseksi ei ole kuin pirstaleina ja sekin on maantieteellisesti epätasa-arvoista. Peruspalveluiden osaaminen tunnistamisen, puheeksi ottamisen, traumasensitiivisen kohtaamisen ja väkivaltaa kokeneen auttamiseksi arvioitiin vastauksissa huonoksi. Väkivallan ilmitullessa asiakas ohjataan helposti pois peruspalvelujen piiristä, jolloin pitkäkestoisen tuen tarpeesta tai kokonaistilanteesta ei välity tietoa viralliseen hoitojärjestelmään. Vastuu väkivaltaa kokeneen tukemisesta "ulkoistetaan" kolmannelle sektorille, jonka tehtäväksi jää kaikkien Suomessa väkivaltaa kokeneiden avun ja tuen tarpeisiin vastaaminen.

Toisissa vastauksissa taasen todettiin, että akuutissa ja selviytymisvaiheessa monet toimijat tarjoavat tukea ja sitä on suhteellisen hyvin tarjolla sekä julkisen palvelun piiristä että järjestöjen tarjoamana.

¹⁰ Sähköpostitse saatu täsmennys aiemmin annettuun vastaukseen.

Monipuolista kriisiapua on tarjolla kaupungeissa. Etäyhteyksien käytön lisääntyä tämä tuki on myös aiempaa paremmin tavoitettavissa myös haja-asutusalueilla.

Pirstaloitumisen ja maantieteellisten erojen aiheuttamat erot palvelujen saatavuudessa ovat moninkertaiset silloin, kun tarkastellaan pitkäkestoisen tuen saatavuutta valtakunnallisesti.

Erityistä haavoittuvuutta aiheuttavat tekijät, kuten paperittomuus, johtavat siihen ettei näiden naisten ja tyttöjen tuen tarpeiden pitkäkestoisuutta tunnisteta lainkaan. Vastauksissa tuodaan esiin, että esimerkiksi kunniaan liittyvää väkivaltaa kokeneiden väkivallan uhka uhka voi jatkua pitkään ja taustalla on usein pitkäkestoista ja monimuotoista henkistä ja fyysistä väkivaltaa sekä mahdollisesti avioliittoon pakottamista. Toisessa vastauksessa todetaankin, että olipa väkivallan muoto mikä tahansa, pitkäkestoisesta väkivallasta toipuminen vaatii pitkäkestoista tukea, ja tämänkaltaista tukea ei ole tarjolla riittävästi, jos ollenkaan.

Vastauksissa tuotiin esille se, että järjestöillä on mahdollisuus kehittää pitkäkestoisen tuen muotoja, mutta se vaatii muutoksia järjestöjen avopalvelulinjauksissa ja etenkin niitten rahoituksessa. Tuettu asuminen, tarvelähtöinen arviointi yksilötapaamisten määrässä ja kestossa, erilaiset ryhmät toipumisprosessin tukena, etänä toteutettavat tukimuodot ja tukihenkilötoiminnan kehittäminen pitkäkestoista tukea tarvitsevien asiakkaiden tueksi olivat vastauksissa esille nostettuja vaihtoehtoja. Yhtenä perusteluna pidempijaksoisille, järjestöjen avopalvelujen osana toteutettaville palveluille nähtiin se, että näin työskentelyä voi jatkua tutun ja luotetun työntekijän kanssa. Nähtiin, että luottamus ei siirry asiakkaan siirtyessä palvelusta toiseen: kannattaa rakentaa pidemmän prosessin tuki sinne, missä yhteistyösuhde on hyvä. Pitkäkestoiseen tukiprosessiin olisi sisällytettävä asiakkaan mahdollisuus ”ottaa aikalisä”. Monet hyötyvät pitkäkestoisesta ja vakauttavasta tuesta, jonne voi palata – tällaiset tukipolut ovat huonosti saatavilla, vastauksissa todettiin.

Monissa tähän luokkaan kuuluvissa vastauksissa korostui mielenterveyspalvelujen palvelujen heikko saatavuus ja työntekijäresurssien riittämättömyys julkisissa palveluissa. Psykiatrian poliklinikat ja opiskeluterveydenhuolto ovat pahasti ruuhkautuneita, ja hoitajaksojen kestoa on systemaattisesti lyhennetty. Monilla paikkakunnilla perusterveydenhuollossa annettavaa mielenterveyden tukea on rajattu työntekijäpulan takia. Psykoterapiapalvelujen piiriin on vaikea päästä, koska psykoterapeutteja on tarpeeseen nähden liian vähän. Palveluseteleillä on mahdollisuus saada lyhytterapiaa, joka auttaa pahimpaan kriisiin, mutta pitkäaikaistraumatisoituneilla terapiajakso jää liian lyhyeksi. Terapeuttien väkivalta- ja traumaosaamisessa on suurta vaihtelua, eikä Kelan myöntämä kuntoutuspsykoterapia ole mahdollista monillekaan erityisen haavoittuvassa asemassa oleville, esimerkiksi päihde- ja mielenterveyskuntoutujille tai asunnottomille.

Avovastauksista poimittuja lainauksia:

”Tällä hetkellä pitkäkestoisen tuen tilanne on mielestäni erittäin huono, jos ei suorastaan katastrofaalinen. Kriisiapua on saatavilla isoimmissa kaupungeissa Seri-tukikeskusten ja järjestöjen tarjoamana. Kriisiavun jälkeen asiakkaan pitäisi pystyä siirtymään suhteellisen helposti ja nopeasti pitkäkestoisen avun piiriin. Todellisuus kuitenkin on se, että pitkäkestoinen apu on käytännössä joko opiskeluterveydenhuollon, psykiatristen poliklinikoiden tai psykoterapian varassa.”

”On erittäin todellinen ongelma. Edes psykoterapian ammattilaiset eivät aina pysty / halua työskennellä väkivaltaa kokeneiden kanssa. Järjestötoimijoilla on asiakasmääriin nähden räikeästi alimitoitettut resurssit. Palveluita ei voi juurikaan mainostaa, jotta mahdollisimman moni tukea tarvitseva voisi niistä hyötyä, koska resurssit ovat niin niukat. Lisäksi auttamistyön jatkuvuus on koko ajan uhattuna ainaisten rahoitushakemusten vuoksi.”

”Pitkäkestoisen tuen tilanne on heikko. Usein myös unohdetaan se, että luottamus ei siirry asiakkaan mukana palvelusta toiseen. Siksi pitkäkestoinen rinnallakulkija olisi hyvin keskeinen henkilö toipumisen kannalta. Lisäksi merkityksellistä on se, että usein oletetaan väkivaltaa kokeneilta vahvaa toimijuutta tilanteessa, joka usein laskee toimintakykyä.”

Pohdinta

Kyselyn tuloksista vedettävien johtopäätösten suhteen on syytä olla maltillinen: kysely toteutettiin 19.4.2022 *Joku raja!* -työvaliokunnan kokouksen jälkityönä, ja sen tarkoitus oli tuottaa materiaalia jatkopohdintaa varten. Vastausmahdollisuus oli vain osalla väkivallan vastaista työtä tekeville järjestöillä, asiantuntijoilla tai viranomaisilla. Yhdessä järjestötoimijoiden ja muiden palveluntuottajien kanssa on syytä pohtia jatkotoimenpiteitä, jotta voidaan saada laajempi ja kattavampi kuva pitkäkestöisen tuen palveluiden tilasta Suomessa.

Suurin osa vastaajista edustaa järjestökenttää (21/25). Siten tämän kyselyn tulosten voi ajatella kuvaavan väkivallan kokijoille palveluja tuottavien järjestöjen näkemystä väkivaltaa kokeneiden naisten pitkäkestöisen tuen tilasta ja sen ratkaisuista. Koska kysely on anonymi, voi olla, että joistakin järjestöistä on saatu useampia vastauksia.

Kyselyn tulosten perusteella selvä enemmistö kyselyyn vastanneista järjestötoimijoista pitää väkivaltaa kokeneille tytöille ja naisille tarjolla olevien pitkäkestöisten tukimuotojen olevan pirstaleisia ja riittämättömiä tarpeeseen nähden.

Aineiston merkittävin anti koostuu avovastauksista, jotka olivat perusteellisia ja pohdittuja. Jo se, että vastaajat käyttivät aikaansa kattavien avovastauksien laatimiseen, kertoo keskustelun tarpeesta.

Suurin osa vastaajista pitää pitkäkestöisen/selviytymisvaiheen tuen puuttumista vakavana ongelmana Suomessa. Kahdestakymmenestä kahdesta avovastauksesta yhdeksässätoista vastaaja katsoi, että pitkäkestöisen tuen saatavuudessa on suurta vaihtelua, pirstaleisuutta tai piti sitä täysin riittämättömänä, jopa katastrofaalisena. Vastauksista käy ilmi systemaattisuuden puute, erot pitkäkestöisen tuen saatavuudessa ja jopa paikkakunnan sisällä olevat erot.

Vastauksista käy ilmi se, mikä oli ilmeistä myös 19.4.2022 kokouksessa: pitkäkestoinen tuki on epäselvä käsite, silloin kun puhutaan väkivaltaa kokeneiden tyttöjen ja naisten palvelutarpeista. Joissakin vastauksissa selviytymisvaiheen tuki ja pitkäkestoinen tuki olivat synonyymeja, toisissa selviytymisvaiheen tukena pidettiin turvakotijaksoja ja pitkäkestoiset palvelut muuta, kuin akuuttia tarvetta tai selviytymisvaihetta tukevaa.

Käsitteen määrittelemättömyys/epäselvyys heijastui avovastauksissa siihen, miten pitkäkestöisen tuen puutteista puhuttiin. Peruspalvelujen ja mielenterveyspalvelujen heikentyvä tila oli tavalla tai toisella mainittuna suuressa osassa vastauksia.

Oliko vastaajien mielestä ratkaisu pitkäkestöisen tuen järjestämiselle perus- ja mielenterveyspalvelujen väkivaltaosaamisen kehittäminen ja resurssointi? Kyllä, ehdottomasti.

Vastauksissa todettiin hyvinvointialueiden vastuu pitkäkestöisen tuen systemaattisessa kehittämisessä ja järjestämisessä. Tämä vaatii sitä, että hyvinvointialueilla on riittävä ymmärrys väkivaltailmiöstä ja sen torjumisen vaatimasta poliittisesta ohjauksesta. Käytännön työtä ohjaamaan tarvitaan spesifejä, väkivallan ehkäisyyn ja torjuntaan keskittyviä toimintaohjelmia.¹¹ Hyvinvointialueiden väkivaltatyön koordinaation piirissä tulisi kartoittaa hyvinvointialueen tilanne ja kehittää pitkäjänteisiä palvelupolkuja, järjestää yksilö- ja ryhmätyömuotoisia palveluita — pysyvällä rahoituksella.

Ratkaisuehdotuksissa nähtiin, että järjestöillä on tärkeä rooli julkisten palvelujen rinnalla myös pitkäkestöisen tuen tarjoamisessa väkivallan uhreille — mutta nämä palvelut vaativat pysyvää ja riittävää rahoitusta.

¹¹ Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on julkaissut ohjeet kunnille ja hyvinvointialueille lähisuhteiden väkivallan ehkäisyn koordinaattorakenteiden ja lähisuhteiden väkivallan vastaisen toiminnan järjestämiseksi: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144538/OHJ2022_010_09062022.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Avovastauksista poimittuja lainauksia:

"Järjestöissä on paljon mahdollisuuksia pitempiketoisten tukipalveluiden tuottamiseen, mutta rahoitusmallit vaikeuttavat niiden juurruttamista (kehittämishankkeita ei välttämättä pystytä juurruttamaan)"

"Suomessa on myös hankaluutta uskaltaa puhua väkivallan sukupuolittumisesta, ja pyrkimys "sukupuolineutraaliuteen" (josta siis tässä ei lainkaan voi olla kyse) uhkaa vaikeuttaa tarpeellisten tukipalveluiden kehittämistä."

"Järjestöjen matalan kynnyksen väkivaltapalveluihin ohjautuu jatkuvasti yhä enemmän sellaisia väkivaltaa kokeneita tyttöjä/naisia, jotka oireilevat erittäin vakavasti (itsetuhoisuus, vakava masennus tai muita vakavia psykiatrisia oireita) mutta jotka eivät pääse tiiviiseen hoitoon vaan käyntejä poliklinikalla on n. kerran kuukaudessa ja silloinkin ehditään vain säätää lääkitystä. Jos asiakas on mennyt niin huonoon kuntoon, että on joutunut lyhyelle osastojaksolle (esim. psykoottisuuden tai itsetuhoisuuden vuoksi), heidät kotiutetaan liian varhain eikä sairaalajakson jälkeenkään saa tiivistä tukea. Jos oireilee päihdeongelmissa, niin tarjolla on vain lyhyitä katkoja, riittävän pitkää hoitoa itse päihdeongelmaan ei ole helppo saada."

"Tarvitsemme vahvempaa ja jouhevampaa yhteistyötä julkisen ja järjestösektorin välille."

Vastauksissa tuotiin esille valtakunnallisen systematisoinnin tarve. Yhteinen näkemys kriteeristölle tarvitaan, ja kriteeristöön on sisäänkirjoitettava mahdollisuus joustavaan, tapauskohtaiseen harkintaan. Tavanomaista pitkäkestoisempaa tukea on pystyttävä tarjoamaan aina, kun siitä arvioidaan olevan merkittävää hyötyä.

STEA:n asettama viiden kerran yksilötapaamisten rajaa pidettiin esteenä pitkäkestoisen tuen suunnittelulle ja toteuttamiselle. Kestoisuus on yksilökohtaista. Väkivaltaa kokeneiden parissa työskenteleville on tuttua se, että vaikka ammattilainen arvioisi tietyn tukimuodon olevan väkivaltaa kokeneelle hyödyllistä, eivät kaikki halua tukea. Joskus väkivallasta selviytyjä on valmiimpi ottamaan vastaan tukea sitten, kun väkivaltakokemuksesta on kulunut aikaa — joskus jopa vuosia myöhemmin. Yksilöllisissä tarpeissa on valtavan suurta vaihtelua. Pitkäjänteisen tuen tarve voi olla hyvin spesifiä — esimerkiksi asunnon, opiskelu- tai työpaikan hankkimiseen liittyvää konkreettista apua — tai kokonaisvaltaisempaa — esimerkiksi psykososiaalista tukea ylisukupolvisen väkivaltakierteen katkaisemiseksi.

On todettava, että yksilöiden väliset erot edellyttävät palveluilta joustavuutta — ja tämä pätee mihin tahansa yhteiskunnan tarjoamaan tukimuotoon. Yksilöiden välisten palvelutarpeiden erot eivät ole este palvelupolkujen suunnittelulle, rakenteiden valtakunnallistamiselle ja siten ihmisoikeusvelvoitteiden edistämislle.

Tällä hetkellä palveluita ei määritellä ihmisten tarpeista käsin, uhrilähtöisesti, vaan niitä tuotetaan rahoittaja/organisaatiolähtöisesti.

Eriytyisen haavoittuvassa asemassa olevien uhrien tilanne pitkäkestoisen tuen potentiaalisina tarvitsijoita nousi erityiseksi huolenaiheeksi vastauksissa. Haavoittuvuuden tunnistaminen ja siitä syntyvän palvelutarpeen tunnistaminen myös pitkäkestoisten palvelujen kehittämisen yhteydessä on ihmisoikeusnäkökulmasta erityisen tärkeää. NAPE:n, eli *Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan vastaisen toimikunnan* vuoden 2022 yksi painopiste on haavoittuvassa asemassa olevien väkivallan uhrien tunnistamisen ja avun piiriin ohjaamisen vahvistaminen.

Miten Suomi voi täyttää ihmisoikeusvelvoitteensa väkivaltaa kokeneille naisille ja tytöille, jotka tarvitsevat pitkäkestoista tukea?

Vastausten viesti on selvä.

1. Suomeen tarvitaan systemaattista, yhteiskunnan rahoittamaa, vakaata palvelua niille, jotka tarvitsevat väkivaltakokemuksestaan toipumiseen pitkäkestoista ja monipuolista tukea.¹² Peruspalvelujen osaamista on kehitettävä, jotta väkivalta tunnistetaan paremmin ja sen seuraukset ymmärretään tarvittavien palvelujen kehittämiseksi. Resursseja sekä peruspalveluihin että spesifisti mielenterveyspalveluihin on kasvatettava.
2. Hyvinvointialueella on vastuu asiakkaiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen yhteensovittamisesta kokonaisuuksiksi.¹³ Hyvinvointialueiden on laadittava naisiin kohdistuvan väkivallan torjunnan alueellisia toimintaohjelmia, joiden toteutumisen tukena on selkeä koordinaatio. Näihin ohjelmiin on sisällytettävä suunnitelmat pitkäkestoisen tuen kehittamisestä ja järjestämisestä.
3. Hyvinvointialueiden on turvattava järjestöjen rahoituksen jatkuvuus ja mahdollistettava rahoituksen tasokorotuksella pitkäkestoisen tuen muotojen kehittäminen ja toteuttaminen. Järjestöt tarvitsevat myös valtionapurahoitusta spesifisti tämän tukimuodon kehittämiseksi ja toteuttamiseksi. Pidemmät asiakassuhteet sitovat henkilöstöä ja vaativat kouluttautumista, kehittämistyötä ja seurantaa. Rahoituksen myöntöperusteissa on luovuttava jäykistä reunaehdoista (kuten viiteen kertaan rajatut avopalvelutapaamiset ym). Tavoitteeksi on asetettava se, että tukea järjestävä taho tuottaa toipumisen vaatimaa tukea, sekä akuutissa tilanteessa että silloin, kun toipuminen vaatii tukea pidempään.
4. Pitkäkestoisen tuen suunnittelussa on otettava huomioon olosuhteet, jotka luovat haavoittuvuutta.
5. Tarvitaan lainsäädäntö, joka varmistaa pitkäkestoisen, saavutettavan, monimuotoisen ja oikea-aikaisen tuen kaikille väkivaltaa kokeneille.¹⁴

¹² Pitkäjänteisen tai pitkäkestoisen tuen malleja on olemassa (esim. THL:n julkaisema *Seksuaaliväkivaltaa kokeneen psykososiaalisen tuen jatko-ohjo* on yhdenlainen malli). Pitkäkestoisen tuen suunnittelussa olisikin hyvä käyttää olemassa olevia malleja ja pohtia, miten mallien käytännön sovelluksista saatuja kokemuksia voisi käyttää valtakunnallisen, systematisoidun ja uhrilähtöisen tukipolun rakentamisessa.

¹³ Ohjeet kunnille ja hyvinvointialueille lähisuhteiväkivallan ehkäisyn koordinaattiorakenteiden ja lähisuhteiväkivallan vastaisen toiminnan järjestämiseksi, johdanto: "Hyvinvointialueen on huolehdittava yhteen sovitettuja palveluja laaja-alaisesti tarvitsevien asiakasryhmien ja asiakkaiden tunnistamisesta, sosiaali- ja terveydenhuollon yhteensovittamisesta ja palveluketjujen ja palvelukokonaisuuksien määrittämisestä, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen yhteensovittamisesta hyvinvointialueen muiden palvelujen kanssa sekä asiakasta koskevan tiedon hyödyntämisestä eri tuottajien välillä."

¹⁴ Mallina turvakotilainsäädäntö tai ihmiskaupan uhrien tuen kehittäminen.